

Opgave 3 De Islam en democratie

Najaar 2009 verscheen in NRC Handelsblad het artikel 'Islam in de peiling'. Dit artikel betrof een Amerikaans onderzoek naar de opvattingen van moslims over de hele wereld over godsdienst, democratie, werk en terrorisme.

's Werelds grootste organisatie voor opinieonderzoek, Gallup, peilde de meningen van 50.000 moslims in 35 landen met een islamitische bevolkingsmeerderheid. Doel van het internationale onderzoek was het leveren van neutrale data die als realistische grondslag zouden kunnen dienen voor een buitenlandse politiek van de VS.

De veronderstelling daarbij was dat de buitenlandse politiek van de VS – na onder andere de aanslagen op de Twin Towers in New York op 11 september 2001 – vooral was ingegeven door angst en minder door de feiten.

Het onderzoek werd uitgevoerd door de moslima Dalia Mogahed en de Amerikaanse hoogleraar islamstudies John L. Esposito. Eén van de resultaten was bijvoorbeeld dat er geen verband bestond tussen terrorisme en religie.

Bovendien bleek dat moslims niet onze manier van leven in het Westen veroordelen, of onze democratische staatsvorm. Integendeel: juist vrijheid, democratie en technologie worden in de islamitische landen het meest bewonderd aan het Westen.

De omvang van het onderzoek en de geruststellende toon van de onderzoeksresultaten zorgde voor een nieuw geluid in de Verenigde Staten. In academische kringen viel het goed bij deskundigen en in regeringskringen werd het omarmd door beleidsmakers en politieke analisten.

Ondanks de geruststellende toon die uit de onderzoeksresultaten klinkt, is er in andere publicaties ook aandacht voor islamitische minderheden die er een meer extreme visie op nahouden: bijvoorbeeld het salafisme. Onderstaande tekst beschrijft de kritiek van de salafisten op de democratie en het principe van volkssoevereiniteit.

tekst 6

Salafisten, althans de scherpstrijpers onder hen, beschouwen het begrip volkssoevereiniteit als ketterij, omdat het een ontkenning is van Gods absolute macht. Meedoen aan verkiezingen beschouwen zij als ongeoorloofd op religieuze gronden (haram).

Dergelijke salafistische ideeën zijn terug te vinden bij de opinies van minderheden in de islamitische wereld die niet kiezen voor democratie. Onder hen zijn niet alleen salafisten, maar ook andere ultraconservatieve moslims. De clerus en de heersers van Saoedi-Arabië vinden democratie prima voor het Westen, maar ongeschikt voor henzelf. De Saoedische machthebbers zullen democratie niet haram noemen, zoals de extremisten, maar zij zeggen dat democratie niet past in hun tradities.

naar: Dorrit van Dalen en Dirk Vlasblom, Islam in de peiling, NRC Handelsblad, 24 oktober 2009

Het verwerpen van de staatsvorm democratie met een beroep op een traditie is problematisch, zeker gezien vanuit het liberalisme.

- 2p **13** Welk bezwaar kan men vanuit het liberalisme hebben tegen een beroep op tradities om de democratie te verwerpen?

Leg in je antwoord uit hoe dit bezwaar van toepassing is op beide standpunten in tekst 6.

Behalve de genoemde salafisten is er ook een andere minderheid die weinig in de openbaarheid treedt.

Dat is de politieke islam die streeft naar de vorming van een staat waarvan de constitutie gebaseerd is op de islam. Deze ideologische vorm van de islam wordt wel islamisme genoemd.

tekst 7

Er zijn ook islamisten die democratie niet zien als iets wat in de grond legitiem is, maar als een middel of tactiek om aan de macht te komen en een islamitische staat te vestigen. Die laten natuurlijk niet het achterste van hun tong zien in een peiling.

naar: Dorrit van Dalen en Dirk Vlasblom, Islam in de peiling, NRC Handelsblad, 24 oktober 2009

- 2p **14** Leg aan de hand van tekst 7 uit dat constitutionalisme niet per se aan liberale uitgangspunten gebonden hoeft te zijn.

Een ontwikkeling die weer minder ver gaat dan het islamisme zien we in het moderne Turkije.

Daar is in 2001 een islamitische politieke partij opgericht, de AK-partij. En met succes: inmiddels is deze AK-partij sinds de verkiezingen van 2007 als grootste politieke partij van het land aan de macht.

tekst 8

De AK behoort tot een relatief nieuwe variant. Een oud-student van Esposito, Vali Nasr, noemt die, naar analogie met de Europese christen-democratiën, moslim-democratie. Hij doelt op islamitisch geïnspireerde, maar geen islamistische partijen, die de democratie omhelzen en die terrein winnen in landen met moslimmeerderheden. Zij ijveren niet voor een islamisering van de staat, maar nemen genoeg met een islamitische inbreng in de landspolitiek.

Dat is een categorie in opkomst. De term moslim-democraten wordt nu door moslims en niet-moslims gebruikt. [...]

Moslim-democraten stuiten overigens op weerstand, zowel van seculiere krachten als van ultraconservatieve moslims.

naar: Dorrit van Dalen en Dirk Vlasblom, Islam in de peiling, NRC Handelsblad, 24 oktober 2009

De moslim-democraten gebruiken dus de moderne staatsvorm democratie om de islam meer invloed te laten hebben. Uit de laatste zin van tekst 8 blijkt dat de moslim-democraten zich tegen twee groepen moeten verdedigen.

Aan de ene kant hebben de religieus conservatieven kritiek op deze vorm van democratisering.

Aan de andere kant hebben ook de 'seculiere krachten' kritiek op de moslim-democratie. Zo hebben secularisten in Turkije tevergeefs geprobeerd de AK-partij te laten verbieden.

- 4p **15** Wat is de kritiek van de religieus conservatieven op de moslim-democratie en wat is de kritiek van de secularisten op de moslim-democratie?
Geef vervolgens een argument tegen de kritiek van de religieus conservatieven en een argument tegen de kritiek van de secularisten.

tekst 9

Er is een overlevering over het leven van Mohammed waarin de profeet zegt dat een leider die de umma (de gemeenschap der moslims) niet naar verlossing leidt, moet worden verwijderd. Hangen moslims dat beginsel nog steeds aan?

Die traditie behelst dat men een goede leider nodig heeft. En goed werd religieus gedefinieerd.

Maar in het verleden hebben soennitische leiders, in het licht van de realiteit van die dagen, hier voorwaarden aan gesteld. Zij besloten dat je een zondige heerser alleen kunt verwijderen als je ervan overtuigd bent dat dit lukt. Anders ontstaat anarchie. En voor de samenleving is orde beter dan wanorde. De traditie werd dus geherinterpreteerd in die zin dat je een leider niet afzet als je anarchie riskeert. En daarom werden leiders niet verwijderd.

naar: Dorrit van Dalen en Dirk Vlasblom, Islam in de peiling, NRC Handelsblad, 24 oktober 2009

Anderen zullen stellen dat een regering onder bepaalde voorwaarden wel degelijk, en zelfs met geweld verdreven mag worden.

Zo geeft de Egyptische filosoof Qutb een rechtvaardiging voor het gebruik van geweld op religieuze gronden.

Habermas daarentegen vindt dat religieuze uitingen in het publieke domein rationeel behoren te zijn en daaronder verstaat hij ook: afzien van geweld.

Habermas en Qutb staan in dit opzicht dus lijnrecht tegenover elkaar.

Op Habermas' positie is echter kritiek mogelijk. Zo wordt wel gesteld dat Habermas van te optimistische vooronderstellingen uitgaat.

- 3p **16** Beargumenteer hoe Qutb op grond van de islam het gebruik van geweld zou kunnen rechtvaardigen.
Geef ook aan welk punt van kritiek op Habermas' veronderstellingen – gezien vanuit de positie van Qutb – het meest steekhoudend is.
Zijn er volgens jou omstandigheden waardoor politiek geweld geoorloofd is? Beargumenteer je antwoord en betrek daarbij het standpunt van Qutb of van Habermas.